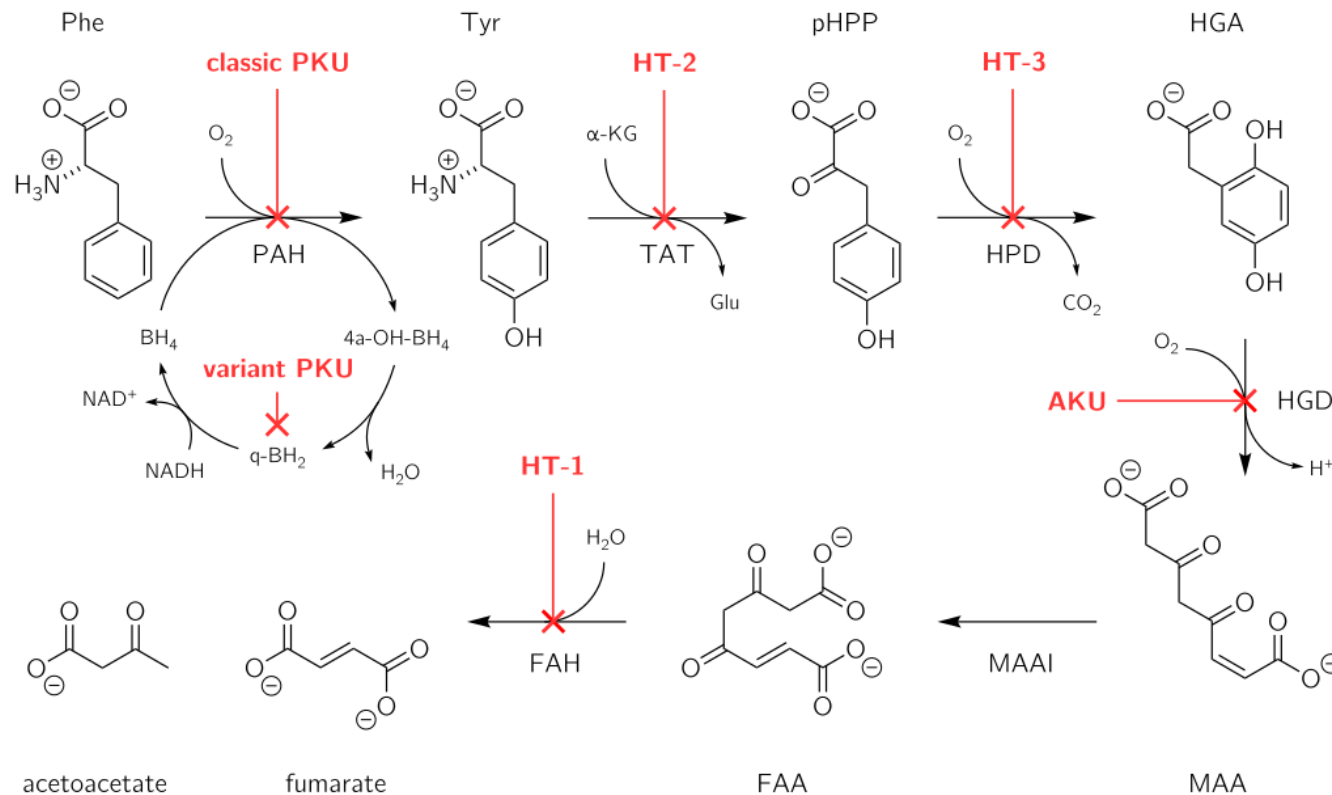

GEN, IDENTIFIKACE GENU, GENETIKA KVALITATIVNÍCH A KOMPLEXNÍCH ZNAKŮ A METODY JEJICH ANALÝZY

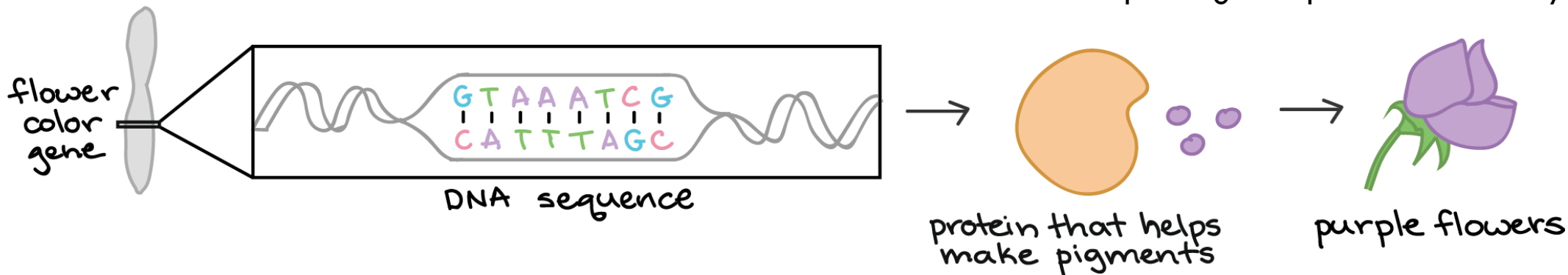
Marie Klumplerová

VÝVOJ POJETÍ DEFINICE GENU

Beadle a Tatum – jeden gen = jeden enzym

Archibald Garrod – jeden gen = jeden metabolický blok

Mendel – jeden gen = jeden znak, gen = jednotkový faktor

GEN

Sekvence DNA (RNA), která kóduje genový produkt: RNA nebo polypeptid

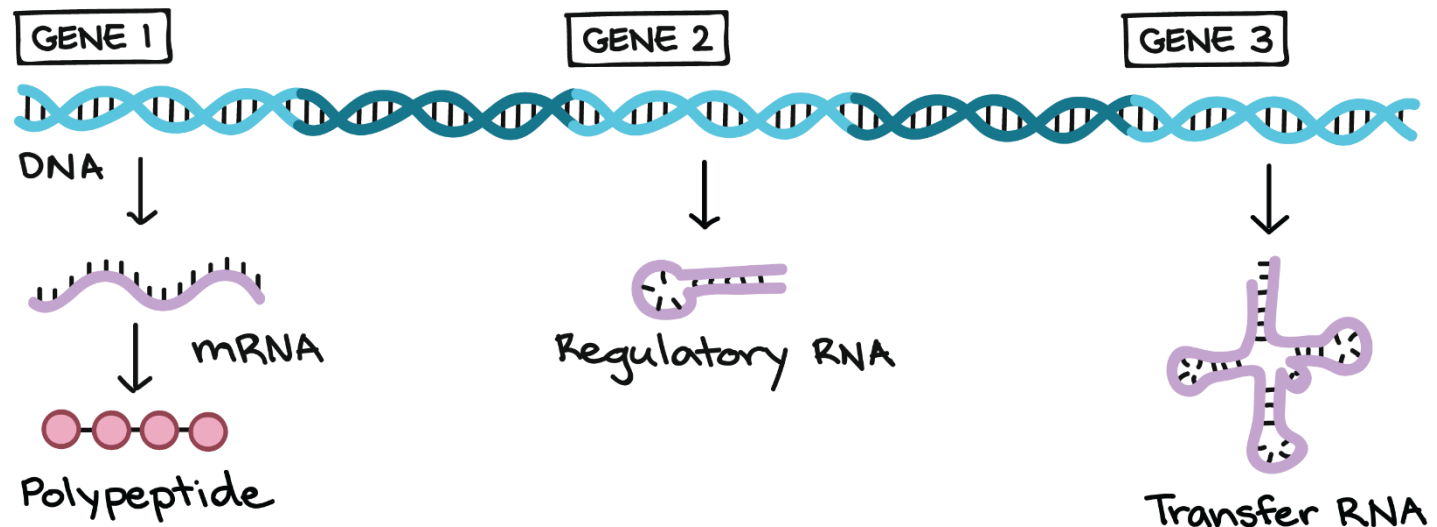
Strukturní geny

Geny pro RNA

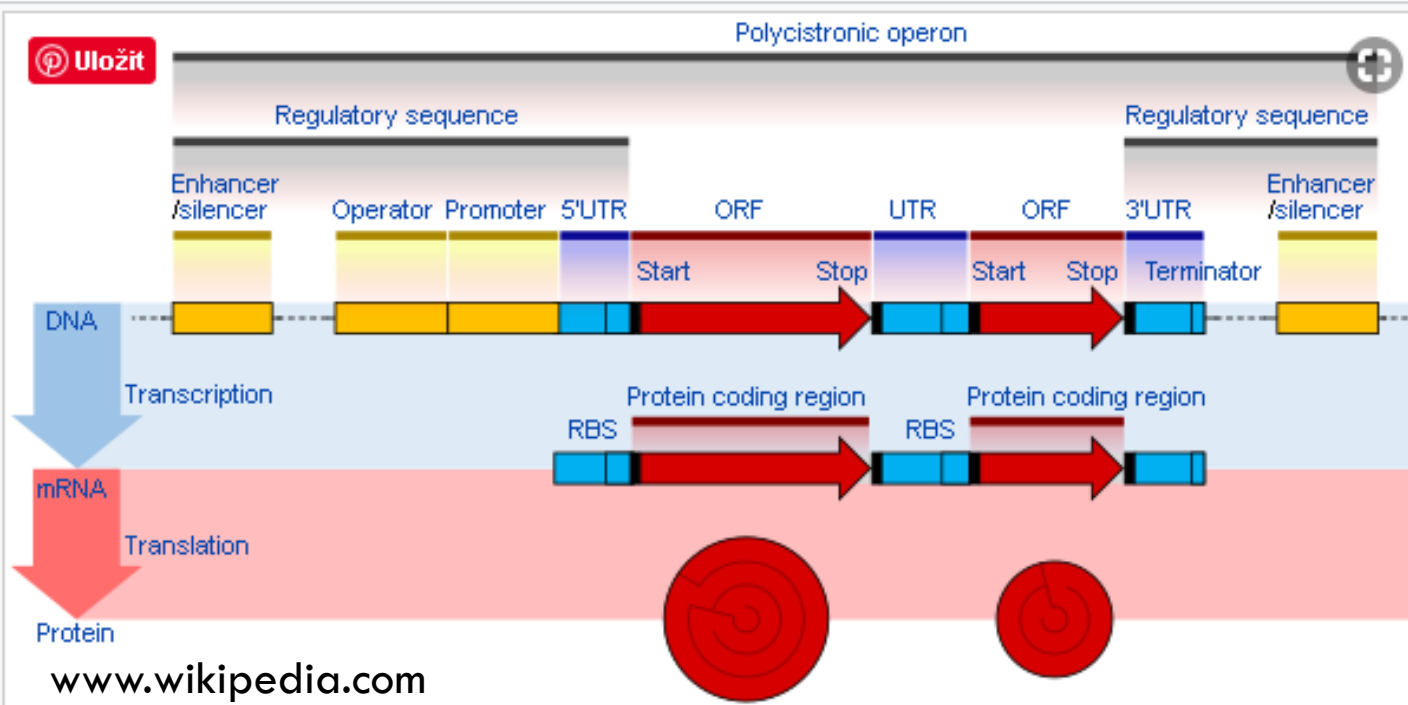
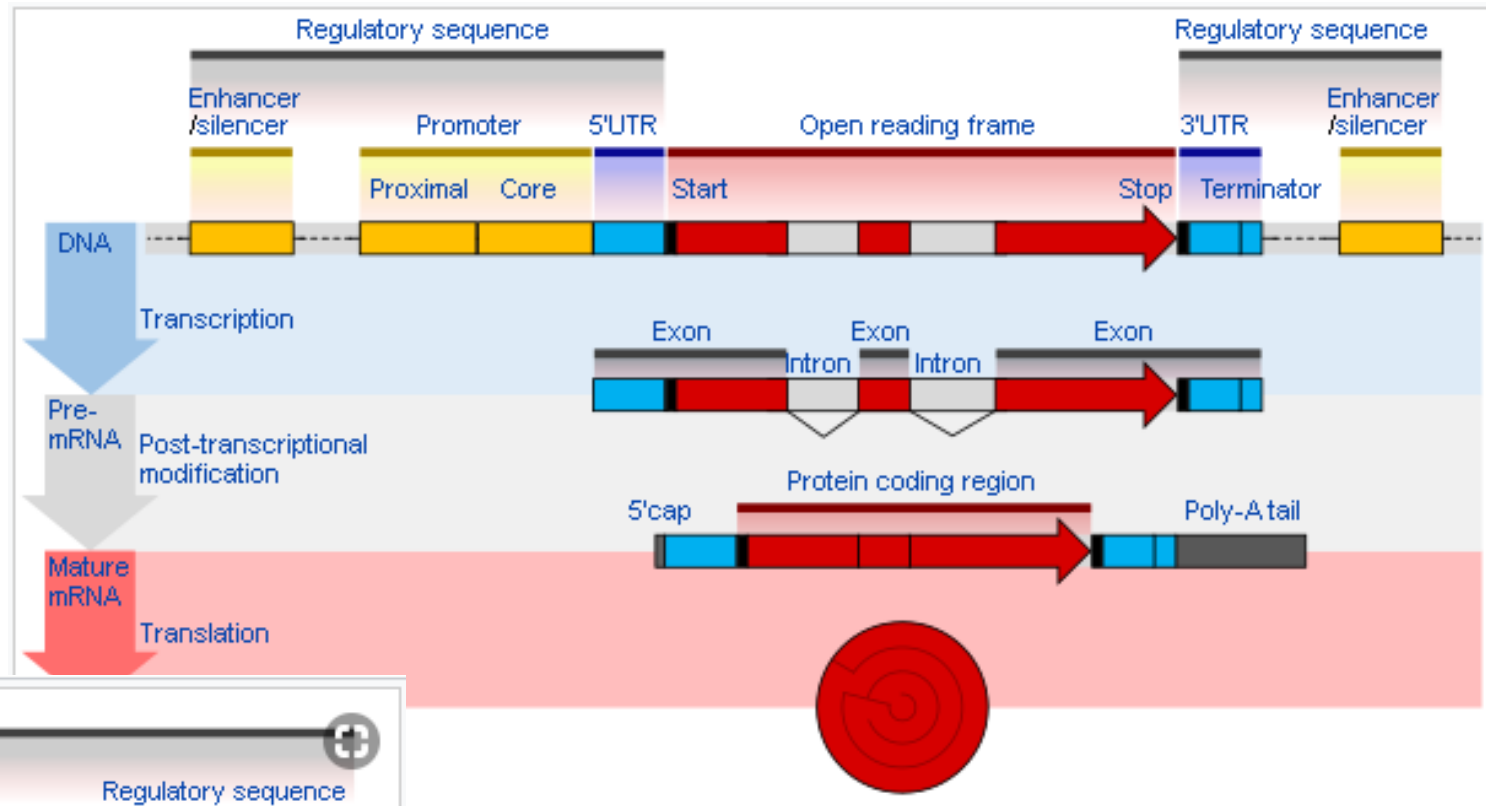
Regulační geny

Geny jiné struktury

Pseudogeny

STRUKTURA GENU

EUKARYOTA

Regulace transkripce

Transkripční faktory

Regulace translace

5' UTR, 3' UTR

siRNA, miRNA

PROKARYOTA

Operon

Regulace transkripce

Konstitutivní geny

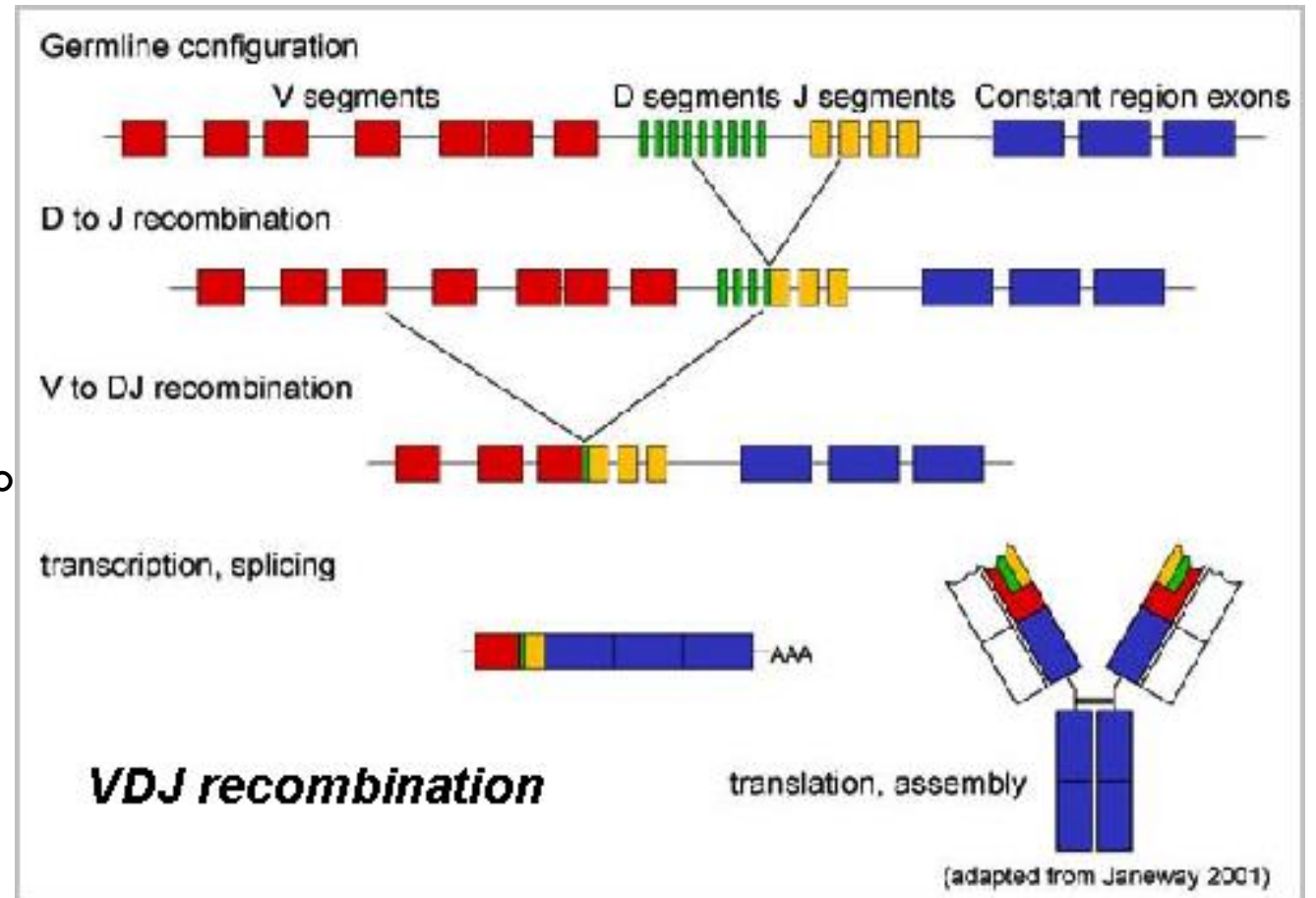
Inducibilní geny

Represibilní geny

GENY JINÉ STRUKTURY

1) Různé varianty sestřihu a využití různých exonů:
Takový gen je sekvence DNA,
která je jednotkou transkripce a kóduje sadu blízce
příbuzných polypeptidů

2) Genové segmenty,
které se použijí pro tvorbu genů protilátek a T buněčného
receptoru
specifická skupina, jiná organizace

ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

ALELA

Konkrétní sekvence nukleové kyseliny lišící se v sekvenci nukleotidů od jiné alely téhož genu

GENOTYP

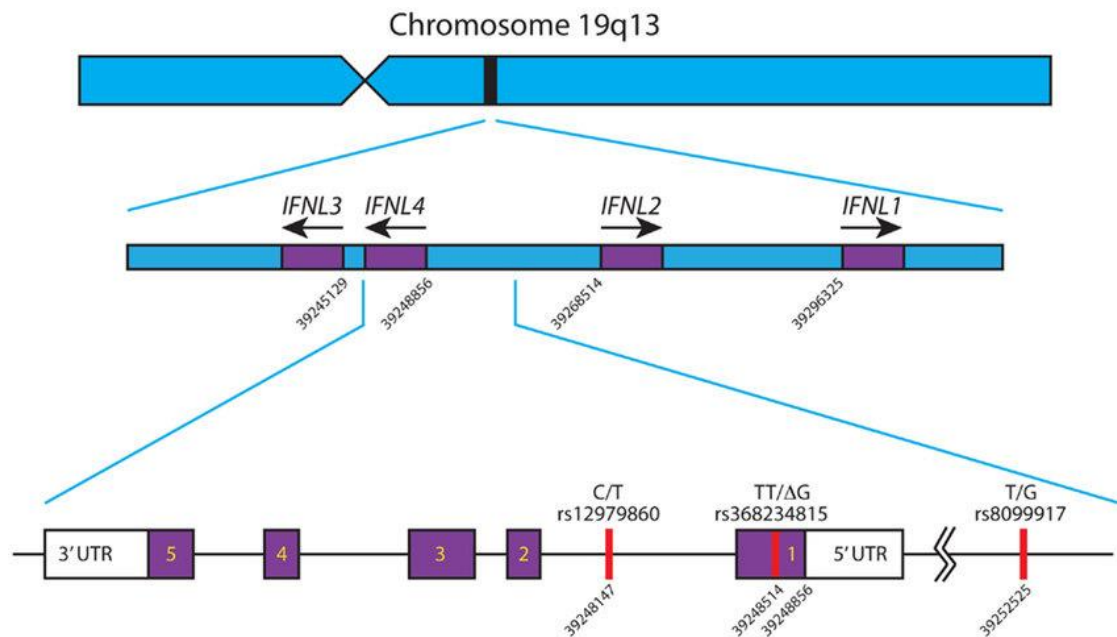
soubor alel organismu

Homozygot x heterozygot

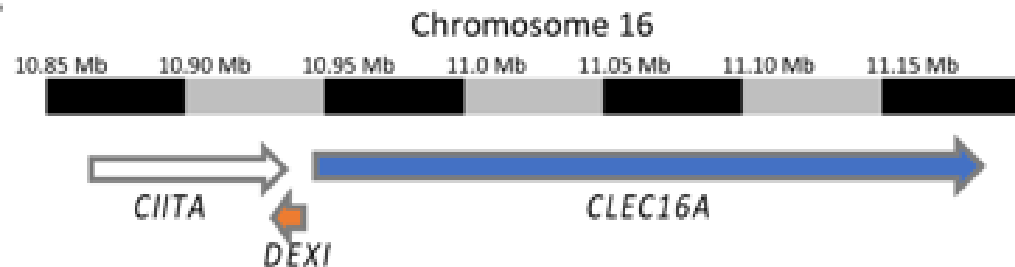
ALELICKÉ INTERAKCE

Dominance (recesivita) x kodominance x neúplná dominance

LOKUS A VAZBA GENŮ

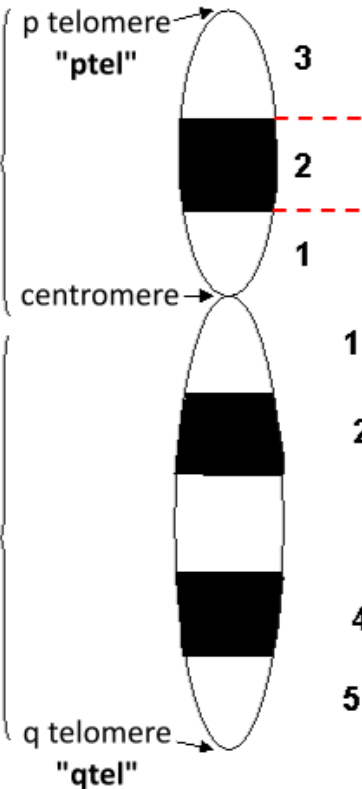
A

Chromosome 3:

p-arm
"petit"

q-arm
"queue"

This region of the chromosome is called **3p22**

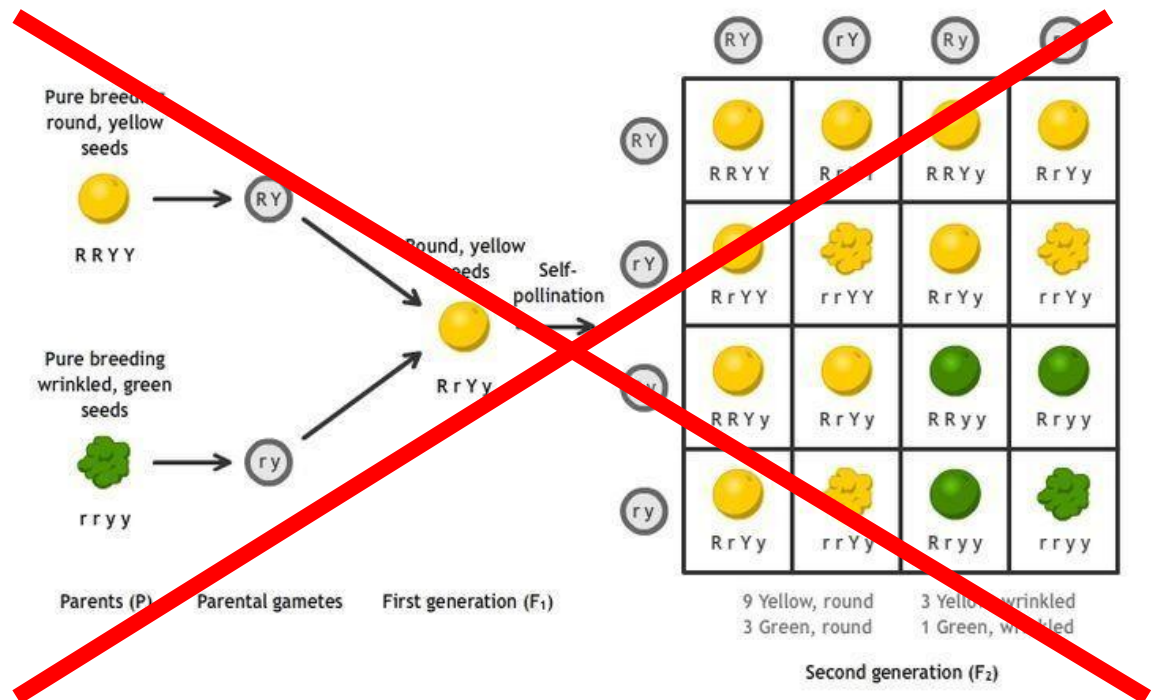
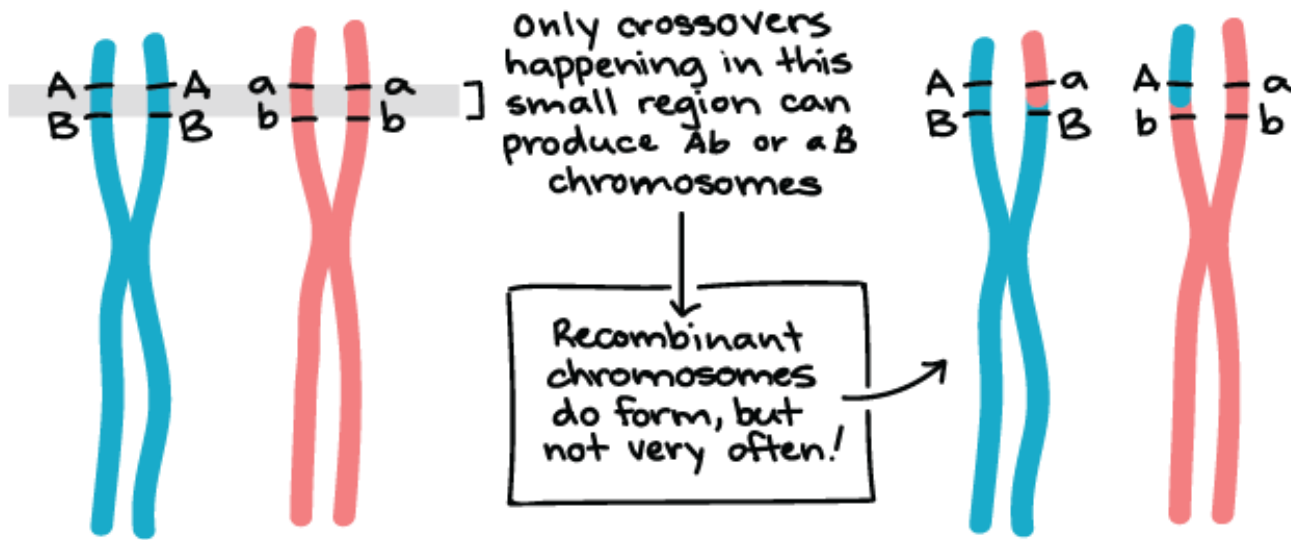
This region of the chromosome is called **3p22.1**

This region of the chromosome is called **3p21**

B

Gene	Location on Chromosome 16
<i>CLEC16A</i>	10,944,488-11,182,189
<i>DEXI</i>	10,928,891-10,942,131
<i>CIITA</i>	10,877,198-10,936,388

LOKUS A VAZBA GENŮ

MAPOVÁNÍ GENOMU

Genetická mapa

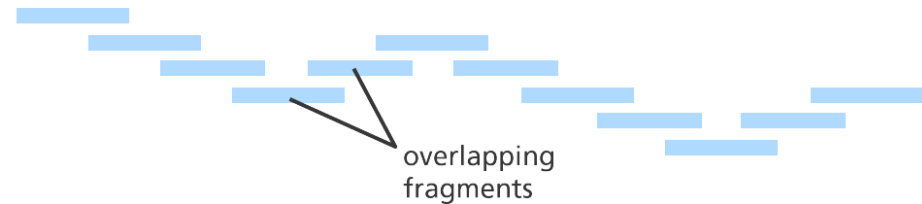
Fyzická mapa

Genetic mapping

Physical mapping

KVALITATIVNÍ X KVANTITATIVNÍ ZNAK

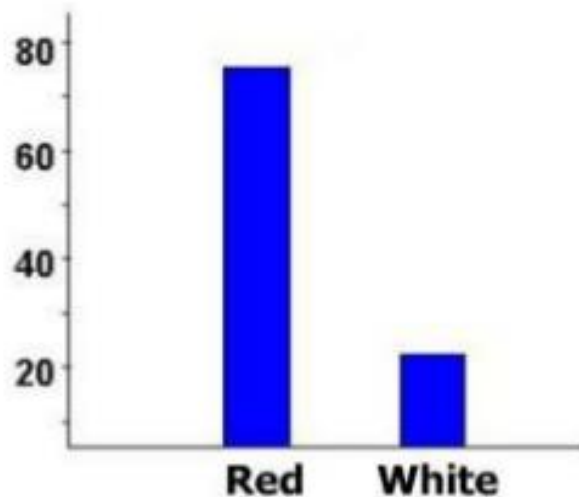
Majorgeny

Minorgeny

Qualitative

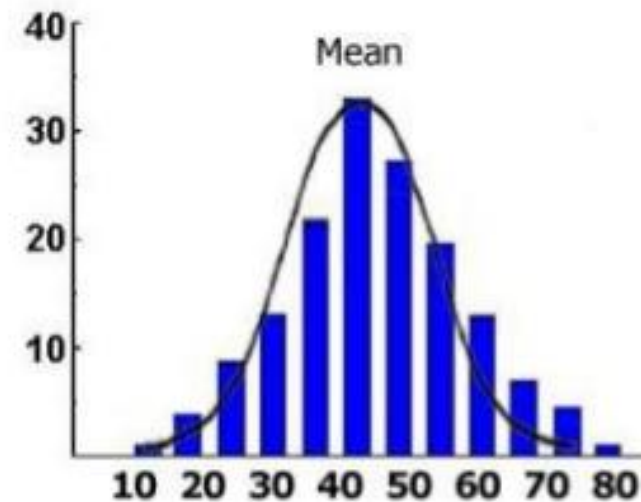
Discontinuous variation

Quantitative

Continuous variation

KVALITATIVNÍ ZNAKY

Znak je dán jedním nebo několika málo geny (majorgeny)

Dědí se mendelisticky: Autosomální x gonosomální dědičnost

Znaky mají diskrétní, diskontinuitní charakter

GENOKOPIE – genetická heterogenita a mikroheterogenita

Komplikace - PENETRANCE A EXPRESIVITA

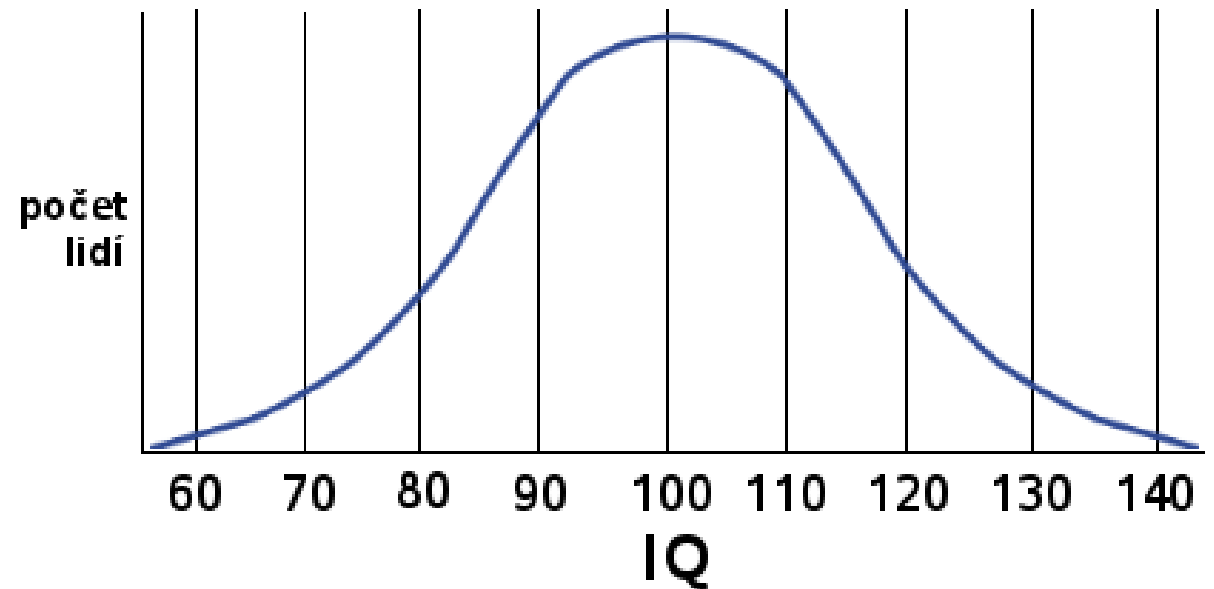
KVANTITATIVNÍ ZNAK

Komplikované působení desítek až stovek genů (minorgeny) pod vlivem faktorů prostředí

Prostředí: klima, výživa, stres, životní styl, infekce, medikace, toxické látky ...

Znaky mají kontinuální charakter

Výška, váha, IQ, krevní tlak

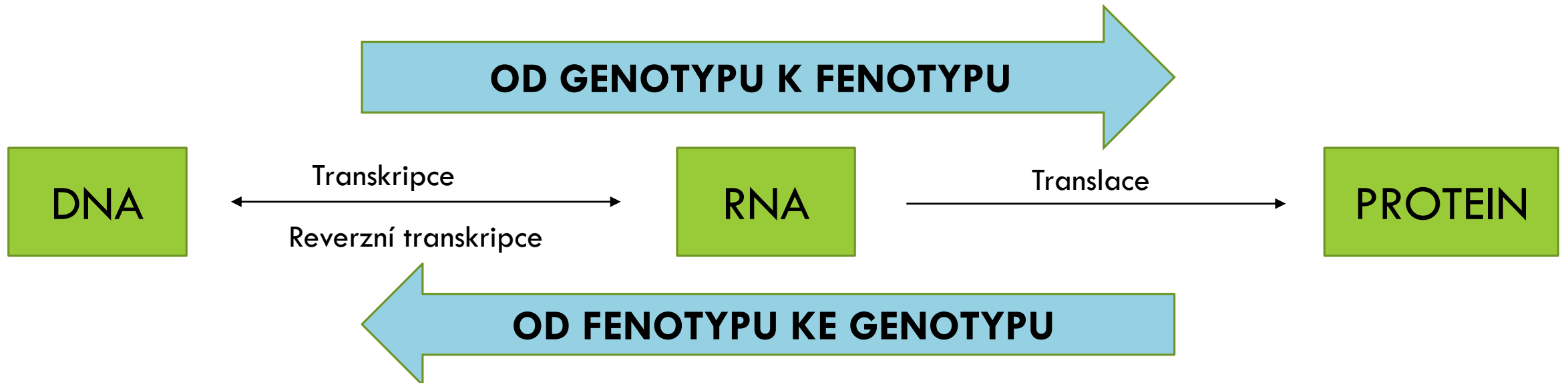

IDENTIFIKACE GENU

Experimentální křížení (in vivo) – od fenotypu ke genotypu

Molekulární analýza (in vitro) – PCR, RT-PCR, umlčování genů, knock-out – od genotypu k fenotypu

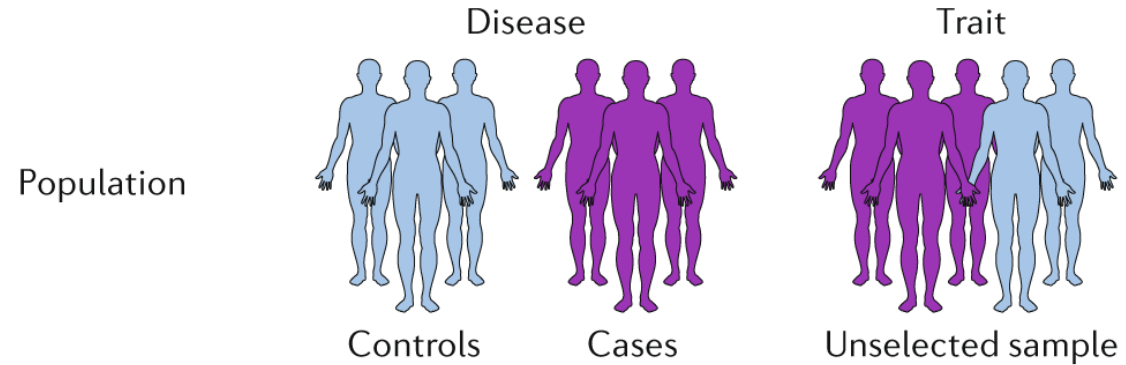
Počítačová analýza (in silico)

MOLEKULÁRNÍ DISEKCE KOMPLEXNÍHO ZNAKU

1. Fenotypizace
2. Genome-wide association study (GWAS)
3. Analýza genové exprese: RNA, proteiny
4. Analýza drah (pathway analysis)

FENOTYPIZACE

Přesná definice studovaného znaku/onemocnění

Vytvoření dvou skupin extrémních genotypů: nemocní x zdraví

Předpoklad = rozložení je nenáhodné = rozdílné genetické založení znaku

Pozor FENOKOPIE

GENOME-WIDE ASSOCIATION STUDY

Princip: identifikace markerů ve vazbě k dosud neznámým významným genům

Markery: mikrosatelity, SNP

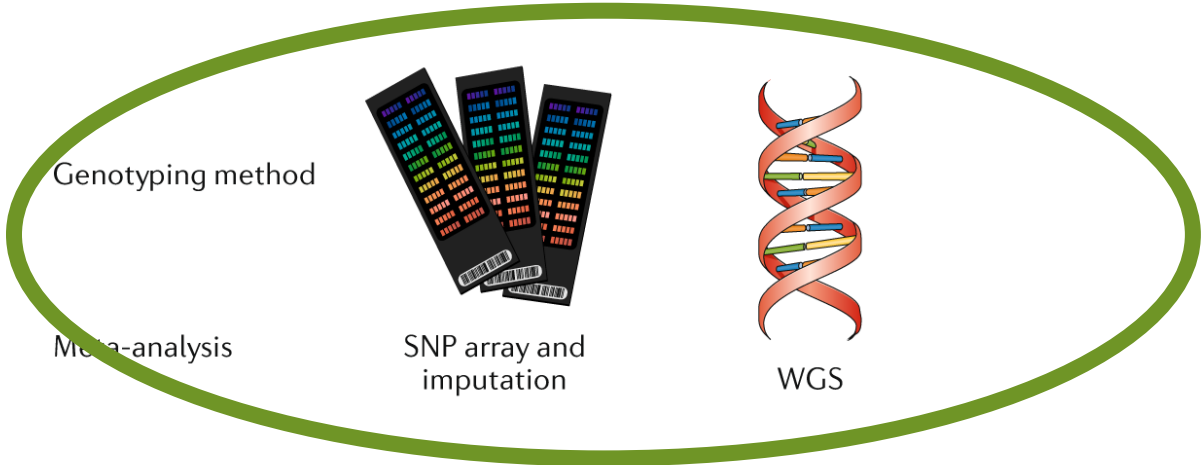
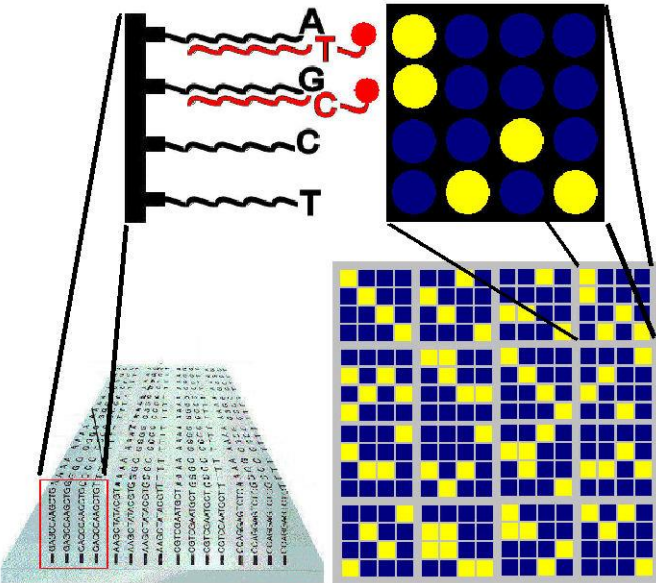
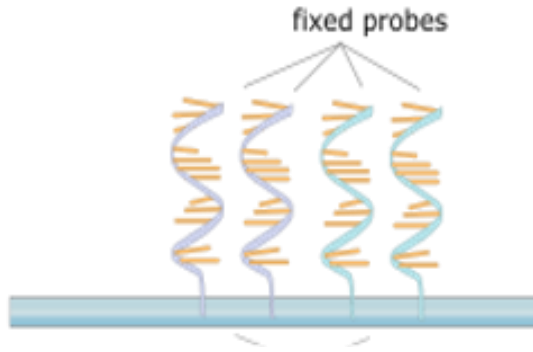
Postup: srovnání skupin extrémních fenotypů

Výsledky: kandidátní chromosomální oblasti

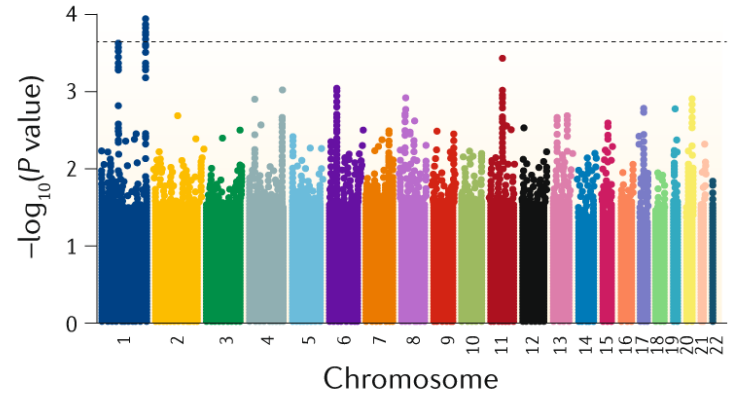
Další postup: mapování oblasti, kandidátní geny

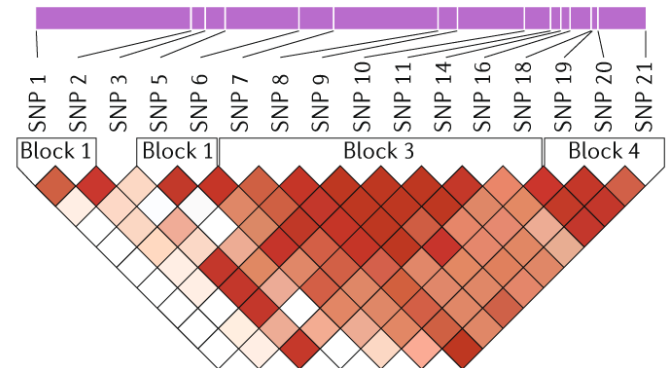
markery

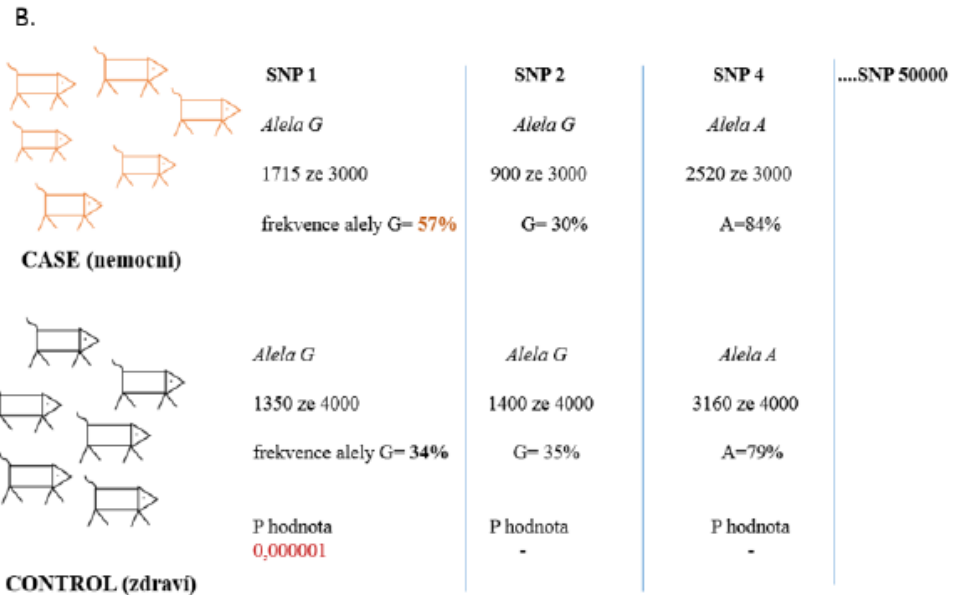
Statistical association

Linkage disequilibrium

rovnání skupin extrémních fenotypů

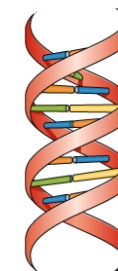

Genotyping method

Meta-analysis

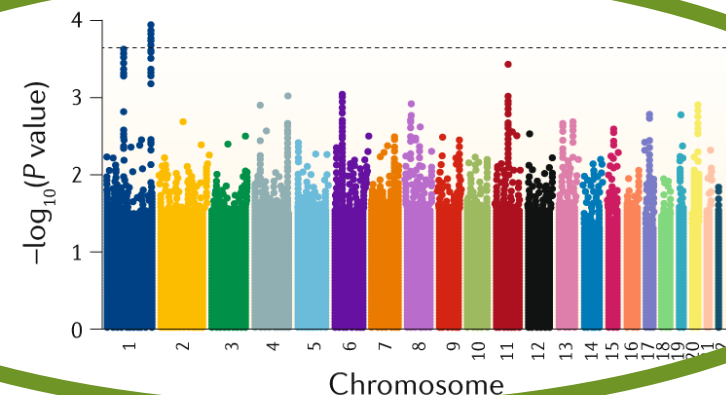

SNP array and imputation

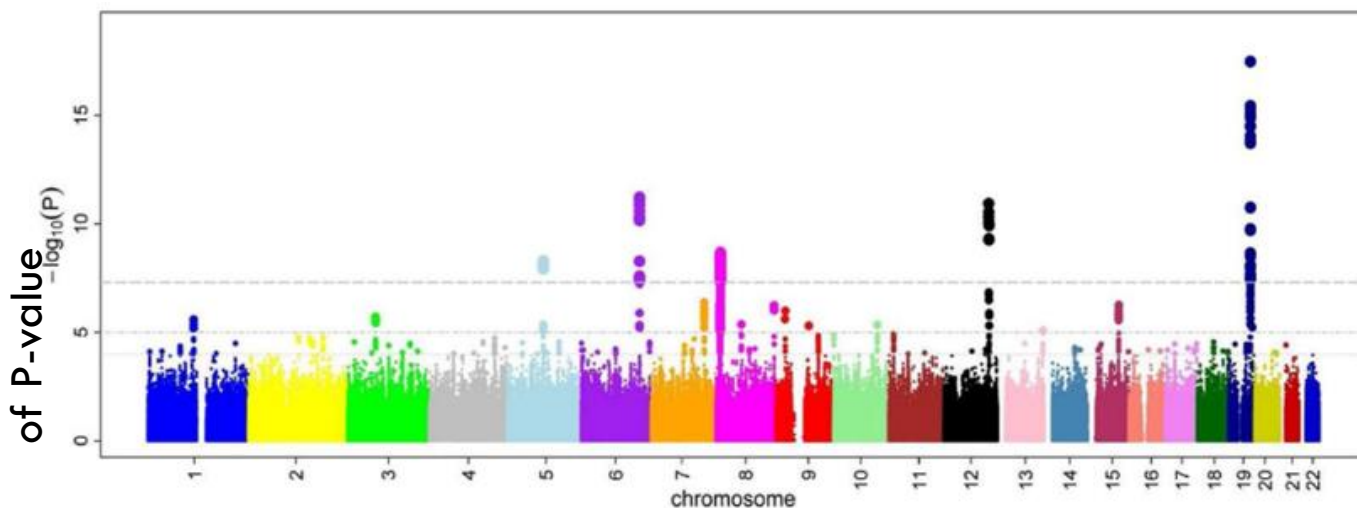

WGS

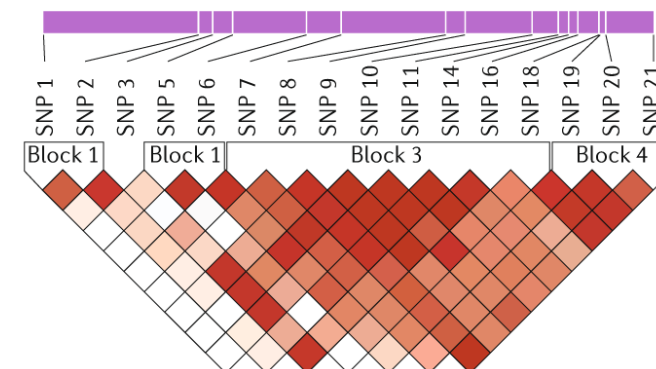
Statistical association

Negative logarithm of P-value

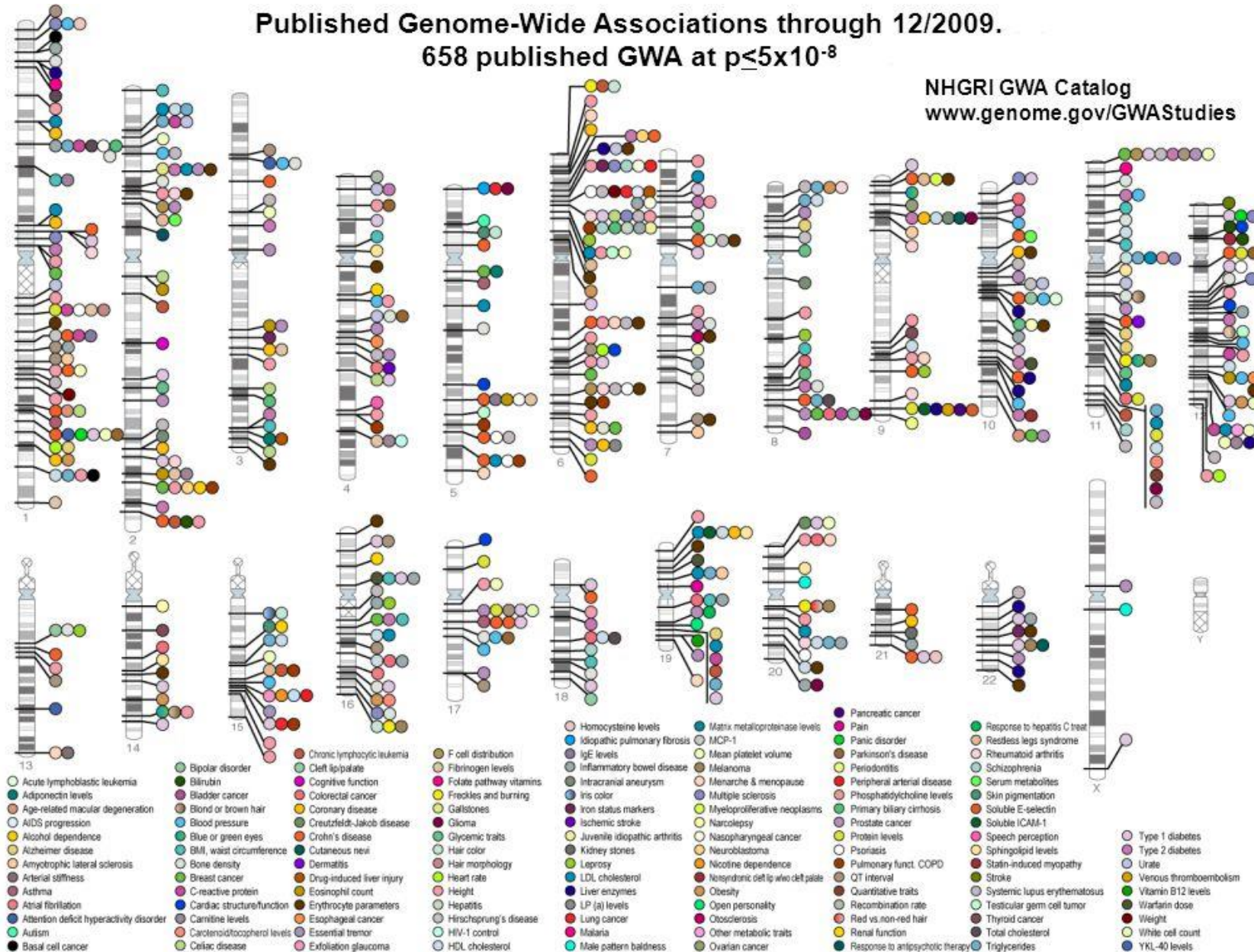
Linkage disequilibrium

Manhattan plot – každá tečka znázorňuje jeden analyzovaný SNP

Published Genome-Wide Associations through 12/2009.
658 published GWA at $p \leq 5 \times 10^{-8}$

NHGRI GWA Catalog
www.genome.gov/GWAStudies

Published Genome-Wide Associations as of May 2018

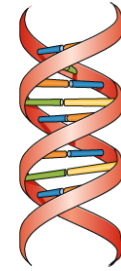
$p \leq 5 \times 10^{-8}$ for 17 trait categories

A.

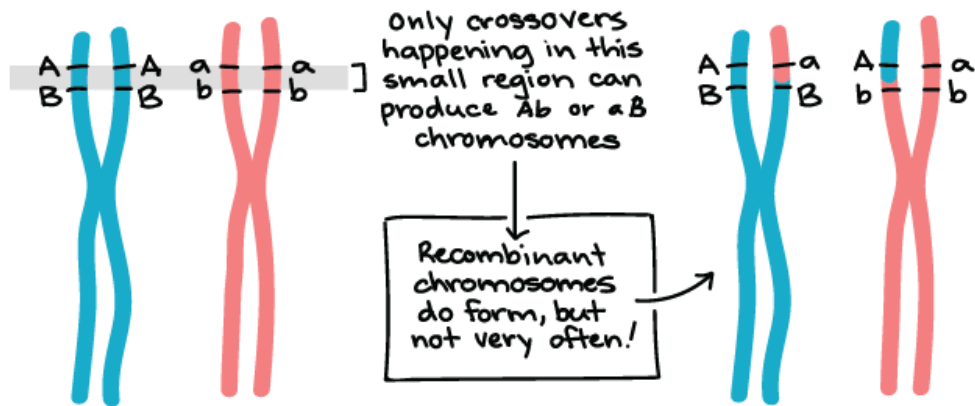
Genotyping method

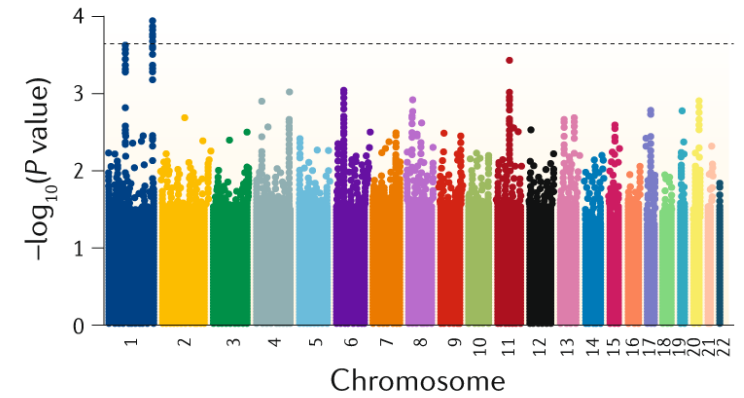
Meta-analysis

SNP array and imputation

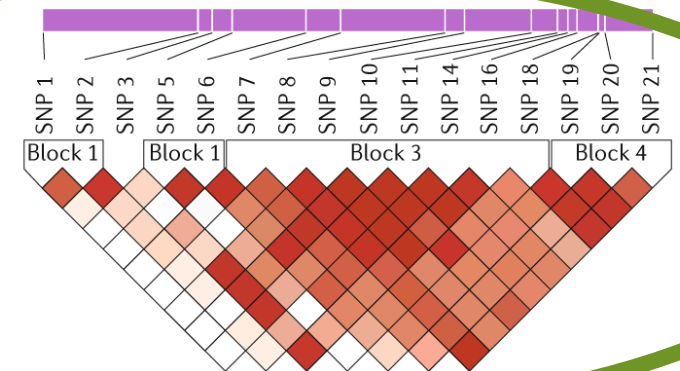
WGS

Statistical association

Linkage disequilibrium

kandidátní chromosomální oblasti
 mapování oblasti
 kandidátní geny

MOLEKULÁRNÍ DISEKCE KOMPLEXNÍHO ZNAKU

Identifikace kandidátních genu

Analýza exprese

Identifikace funkčně významných drah